

TANÍTÁSI VÁZLATOK

PETŐFI SÁNDOR: A NÉP NEVÉBEN C. VERS ELEMZÉSE

Tantárgy: Magyar irodalom, VII. osztály

Oktatási-nevelési célok: A költő önzetlen népszerűtetének, igazságérzetének és forradalmiságának bemutatása:

- a) a vers keletkezésének megvilágításával;
- b) a költemény fenyegető hangjának, a dolgozó nép elnyomott, kismizmizett életét tükröző képeinek, a társadalmi ellentétek éles szembeállításának, logikus szerkezeti felépítésének megfigyeltetésével;
- c) és más Petőfi-versekkel való kapcsolatteremtés útján.

Oktatási feladatok: A feudális elmaradottságot és képviselőit támadó költeményekről tanulnak ismétlése, ellenőrzése, szembeállítása a népről írt Petőfi-versekkel; az elemzendő vers bemutatása; részletes megbeszélése ítéletalkotással; a megbeszélés eredményeinek rögzítése; a már elemzett vers kifejező olvasásának gyakorlása.

Óratípus: Vegyes típusú óra.

Szemléltető eszközök: Képek a nép életéből: szántó-vető paraszt, robotoló jobbágy, Eger ostroma, Esze Tamás kurucai, Kádár—Konecsni: Vihar előtt.

I. AZ ÓRA BEVEZETŐ RÉSZE

Számonkérés: A könyv nélküli vers (Pató Pál úr) számonkérése versszakonként, majd egy-egy tanuló az osztály előtt teljes egészében is elmondja.

Felolvasók:

1. Hogyan gúnyolja ki a költő a Pató Pál urak elmaradottságát?
2. Milyen képet fest a költő A magyar nemesben a nemességről? A két költemény összehasonlítása: azonos és eltérő vonások. [Mindkét vers a kiváltságos osztályról, a nemességről szól; mindkét versben a versszakok végén refrént találunk; mindkét versben a költő a hatás fokozására törekszik. — Pató Pál úrral még inkább tréfál a költő (tréfalkozó hang), a magyar nemeset gyűlöli (maró gúny). Pató Pál úrral elbeszélget, vitatkozik, meg akarja győzni, a magyar nemesselel nem áll szóba, a magyar nemes mindvégig maga beszél, és önmagát leplezi le. A lusta és maradi Pató Pál humoros alakká szelídül, a magyar nemes gögje és ostobasága visszataszító, szegyenletes. A Pató Pál úr refrénje kinevetteti a dologtalan urat, a magyar nemes mellőndöntő, öntelt hangú refrénje pedig gyűlöletet kelt.]

II. AZ ÓRA FŐ RÉSZE

Az új anyag feldolgozása:

1. **Elokészítés:** A nemesség életmódja, gondolkodása (lusta, maradi, nem dolgozik, nem adózik, megveti a tudományt, a hazával sem törődik) a nép sorsa, helyzete. („Egyik kezében ekeszarva, Másik kezében kard, Így látni a szegény jó népet, Így ont majd vért, majd verítéket, Amíg csak élte tart.”)
2. **Célkitűzés:** A költő eljut a felháborító igazságtalanság felismeréséhez. (Minden jog és minden igazság a nemeseké, minden teher és minden munka a jobbágyoké. — „Míg egyfelől boldog lakóid Megfúlnak a bőség miatt, Hát másfelől meg éhhalállal Megy sirba sok szegény fiad.”) Miben látja Petőfi további kötelességét népével szemben? Megelégszik-e az igazság felismerésével? Erre ad választ A nép nevében c. verse. (1847. márc. 17. Ellenzéki Kör.)

A tanulók önálló munkája: versmondás. Munkájuk értékelése.

A tanulók önálló munkája: verselemzés.

Beszélgetés osztályfoglalkoztatással.

Beszélgetés szemléltetéssel (képek a nép életéből).

Elbeszélés.

Problémafelvetés.

* Hasznos segítséget nyújt az irodalomórákra való felkészülésünkhöz: Tanulmányok a világnézetű nevelés köréből. (Tankönyvkiadó, Bpest, 1963; Nagy magyar költők I—II—III. Tankönyvkiadó, Bpest, 1955.)

3. A költemény bemutatása.

A tanár bemutató olvasása.

4. A megbeszélés gondolatmenete:

Beszélgetés.

a) Megnyilatkozásaik meghallgatása. (Tájékozódó, érdeklődő kérdések az egész költeményre vonatkozóan: Kikhez szól a költő? Milyen hangon beszél az urakkal? Miért mer ilyen bátor, fenyegető hangon beszélni velük? Miért érdemes jobb sorsra a nép?)

Szövegelemzés újraolvasással.

b) 1. versszak: Jogot a népnek, míg nem késő. (Határozott felszólítás.) Dózsa szellemével figyelmeztet, fenyeget („szörnyű”, „ragad”, „tűz”, „láng”, „pusztíthat”).

c) 2. versszak: Határozott felszólítását indokolja a költő („az állatból végre ember lett, S emberhez illik, hogy legyen joga.” — „jogtalanság a legrútabb bélyeg”).

d) 3—5. versszak: Követelését észokokkal, érzelmi hatások felkeltésével, az ellentétek éles szembeállításával támasztja alá. (Cáfolja a nemesség földhöz való jogát: „Apáitok megszerzék a hazát, De rája a nép-izzadás csorog.” Gúnyolja a kard méltatlan viselőit: „Mikor emeltek már emlékszobort A sok hős lábna, mely ott úgy futott?” — Hangsúlyozza a dolgos kéz érdemét: „S e kéznék nincsen semmi érdeme?”, a nép honvéd hősiességét: „S a hon... eldől, ha nem nyer új védoszlopot.” — A nép nevében, a felsorakoztatott érvek alapján követeli a költő: „Ide a rózsza néhány levelét, S vegyétek vissza a tövis felét!”)

e) 6. versszak: Forradalmi hangú fenyegetés. (A határozott jogkövetelés nyomatékos megismétlése. A versben kifejtett gondolatok alapján Dózsa György népének kaszái még fenyegetőbb éllel villannak fel.)

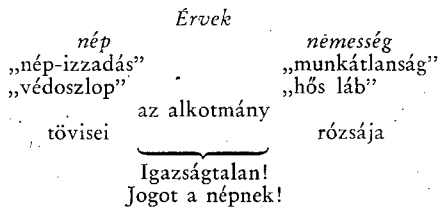
III. AZ ÓRA BEFEJEZŐ RÉSZÉ

1. Összefoglalás vázlatkészítéssel:

Petőfi: *A nép nevében*
(1847.)

Jogot a népnek, míg nem késő!

Rögzítés az osztállyal.



2. A költemény újból történő bemutatása. (Záró gondolat: Petőfi nemcsak felismerte az igazságot, hanem harcolt, küzdött is érte.

Egy tanuló bemutató olvasása vagy hanglezés.

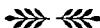
A nép nevében elhangzott követelés: emberség követelése az ember-telenségben élő embernek, jog követelése a jogtalan számára.)

3. A már elemzett és megértett vers kifejező olvasásának gyakorlása.

A tanulók önálló munkája: a versmondás gyakorlása tanári irányítással, magyarázattal. Megbeszélés.

4. Házi feladat: A vers elemzése, tankönyv 156. l.

Dobcsányi Ferenc szakvezető tanár



A FASIZMUS HATALOMRA JUTÁSA NÉMETORSZÁGBAN

Tantárgy: Történelem, VIII. osztály

Oktatási és nevelési cél: Annak bemutatása, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme és a Szovjetunió megalakulása óta a kapitalizmus megszilárdulása csak ideiglenes, az imperializmus ellentétei tovább éleződnek, s az 1929-ben bekövetkező világválság újra alapjaiban rendíti meg a kapitalista világot. A tőkésék kiútja a terror és a háború: a fasizmus. — A történelem kerekét azonban nem lehet megállítani.

Oktatási feladatok: Tényanyag nyújtása a kapitalizmus válságának jellemzésére; a konkrétumok elemzésével a fasizmus fogalmának kialakítása; elsődleges rögzítéssel az ismeretek megszilárdítása.

Óratípus: Vegyes típusú óra.

Szemléltetés: A Föld térképe; statisztikai adatok; képek a fasiszta Németország háborús előkészületeiről; részletek Dimitrovnak a lipcei perben mondott beszédéből.

I. BEVEZETŐ RÉSZ

- Számonkérés:** A dolgozó nép helyzete az ellenforradalmi rendszer idején: *Egyéni feleltetés.*
 - tanuló: Hogyan élt a munkásság és a parasztság?
 - tanuló: Hogyan harcolt a KMP a dolgozó nép érdekeiért?
Miért nyomorgott a munkásosztály? Miért mentek tönkre a parasztság tömegei? Milyen jelentősége volt a KMP harcának? *Osztályfoglalkoztatás.*
 - Előkészítés:** A magyar- és az egyetemes történeti viszonyok összevetése: *Beszélgetés.*
 - győzött a Nagy Októberi Szocialista Forradalom (1917);
 - megalakult a Szovjetunió (1922), egy országban megkezdődött a szocializmus építése;
 - a Tanácsköztársaság leverése után megszilárdult az ellenforradalmi rendszer, amely a nép nyomorára épült;
 - Európa országaiban leverték a háború utáni forradalmi mozgalmakat, a kapitalizmus ezekben az országokban is megszilárdult.
- Célkitűzés:** Vizsgáljuk meg, hogyan szilárdult meg a kapitalizmus a forradalmak leverése után! *Problémafelvetés.*
- A téma megjelölése:** A kapitalista világ (1923—1933) *Cím a táblán.*

II. AZ ÚJ ISMERETEK FELDOLGOZÁSA

A) A kapitalizmus ideiglenes megszilárdulása

- A megszilárdulás alapjai:**
 - a háború befejezése (1918);
 - a békeszerződések (1920);
 - a forradalmi megmozdulások leverése, a burzsoázia hatalmának megerősítése;
 - a termelés helyreállítása.*Nagyrészt ismert tények felelevenítése beszélgetéssel, ill. magyarázat.*
 - Ellentmondások:**
 - a győztes és legyőzött között;
 - a kapitalista világ és a Szovjetunió között;
 - a burzsoázia és, a proletariátus között (a kommunista pártok megalakulása!);
 - a gyarmatosító és a gyarmat között.*Magyarázat.*
- Következtetés:** A Nagy Októberi Szocialista Forradalom leverése után az imperializmus új szakasza kezdődik: a kapitalizmus általános válsága. — Megszilárdulása nem terjed ki az egész világra, ellentmondásai fokozódnak, megszilárdulása csak ideiglenes lehet.
- Részösszefoglalás:**
Miért lépett új szakaszba az imperializmus a NOSZF győzelme után? Milyen alapokon szilárdult meg? Miért ideiglenes a megszilárdulás? Hogyan szilárdult meg a kapitalizmus a forradalmi mozgalmak leverése után? *Rögzítés az osztállyal.*
- Egy tanulóval.*

B) A gazdasági világválság (1929 — 1933)

1. Okai:

- a tőkés termelés közvetlen célja a haszon;
- a termelés tervszerűtlensége túltermeléshez vezet;
- sem a belső, sem a külső piac nem tudja felvenni a felhalmozott árut.

Következmény: 1929-ben kirobban a válság.

2. Tényei:

- a termelés csökkenése

	1929	1932	1933
	s z á z a l é k		
USA	100	54	65
Anglia	100	84	86
Németország	100	60	67
Franciaország	100	70	77

- az árúk megsemmisítése;
- munkanélküliség (40 millió az egész világon + részleges munkanélküliek).

3. Jellemzése:

- a válság az egész kapitalista világra kiterjed; gazdasági világválság;
- a kapitalizmus eddig legnagyobb, leghosszabb ideig tartó válsága;
- tömegnyomor, s ezzel a tömegelégedetlenség fokozódása; Németországban pl. nő a kommunista párt befolyása: 1930-ban 4 millió, 1932-ben 6 millió szavazatot kapott.

Következtetés:

Az 1929—1933. évi gazdasági világválság az egész kapitalista világot megrázta, a burzsoázia hatalma mélyen megrendült.

Részösszefoglalás:

Milyen okok robbantották ki a válságot? Mi jellemzi? Milyen hatással volt a munkásosztályra?

Hogyan jutott súlyos válságba a kapitalista világ 1929—1933 között?

C) A válság politikai következményei

1. Németország helyzete:

- Európában itt a legsúlyosabb a válság: 6 millió munkanélküli, a munkásosztály bizalma a kommunista párt felé fordul, a tömegmozgulások már-már a burzsoázia uralmát fenyegetik;
- a német fináncctőke célja: elfojtani a tömegmozgalmakat (terror), új piacokat szerezni (háború). Olyan pártra van szükség, amelyik vállalja ezt (Hitler pártja).

2. A fasizmus hatalomra jutása és ténykedése:

- 1933. jan. 30. Hitler kinevezése birodalmi kancellárrá;
- a Reichstag felgyújtása mint jeladás a kommunisták és a munkásosztály elleni általános támadásra;
- a lipcsei per; Dimitrov beszéde;
- a kommunista párt, majd minden párt működésének megtiltása;
- a haladó erők elleni hajsza: letartóztatások, internálások (Thälmann);
- a „fajlemélet” alapján a zsidók üldözése, s uszítás az „alacsonyabb rendű” fajok ellen, a háború „eszmei” előkészítése;
- fegyverkezés.

A fasizmus a fináncctőke nyílt, terrorista diktatúrája.

3. A Komintern a fasizmus ellen:

VII. kongresszus (1935): munkásegység, népfrent.

Részösszefoglalás:

Miért kellett a német fináncctőkének új kormányzati módszerhez folyamodnia? Mi volt a cél Hitler pártjának hatalomra juttatásával? Mi a fasizmus? Hogyan harcolt a Komintern a fasizmus ellen? Hogyan akarták a tőkésék kijutni a válságból?

Beszélgetés a tanult ismeretek alapján.

Magyarázat. Statisztikai adatok.

Fogalomalkotás.

A tények elemzése beszélgetéssel.

Általánosítás.

Rögzítés az osztállyal.

Egy tanulóval.

Magyarázat.

Elbeszélés.

Szemelvény.

Elbeszélés.

Képek bemutatása.

Fogalomalkotás.

Fogalomalkotás.

Rögzítés az osztállyal.

Egy tanulóval.

III. ÓRA VÉGI ÖSSZEFOGLALÁS

Hogyan jellemezzük a kapitalista világ helyzetét a Nagy Októberi Szocialista Forradalom Győzelme után?

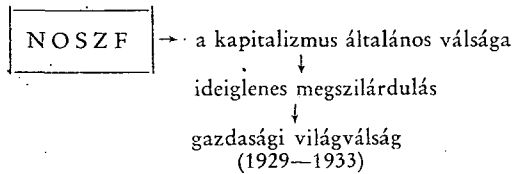
Lezárás: „A történelem kereke előre mozog — Szovjer-Európa felé, a szovjetköztársaságok világszövetsége felé! S ezt a kereket, amelyet a proletariátus forgat a Kommunista Internacionálé vezetése alatt, semmiféle irtó rendszabállyal, börtönbüntetéssel, halálbüntetéssel mozgásában feltartóztatni nem lehet. Ez a kerék forog, és forogni fog a kommunizmus végső győzelméig!” (Dimitrov)

Lecke: Tankönyv 77—79. l.

Tanári munka.

A tábla képe

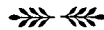
*A kapitalista világ
(1923—1933)*



A tőkésék kivezető útja — terror
háború fasizmus

A történelem kerekét nem lehet megállítani!

Csillik László



XX. SZÁZADI MAGYAR ZENESZERZŐK MUNKÁSSÁGA

Tantárgy: Ének—zene. VIII. osztály

A tanítás anyaga: Kodály: Röpülj páva című biciniuma.

Oktatási, nevelési célok: Kodály Zoltán zeneszerzői munkássága és a népzene közötti kapcsolat bemutatása. Műveinek eszmevilága hogyan tükrözi a nép évszázados vágyait, törekvéseit?

Oktatói feladatok: Tanult népdalok felelevenítése, a kétszólamú éneklési készség továbbfejlesztése, a zene tartalmának, kifejező erejének elemzése.

Szemléltetés, bemutatás: Ady Endre: Fölszállott a páva című versét egy tanuló elszavalja. Kodály: Fölszállott a páva című kórusművének hanglemezeiről való bemutatása.

I.

1. Kezdő ének: Bíborszínű hajnal hasad...
2. Közös és egyéni számonkérés: Május első bíbornapja című dal.
Beszámoló a május 1-i élményekről. Mit ünnepeltünk május elsején?
Milyen harcok emlékét idézi fel számunkra május elseje?
3. Tartalmi hangulati előkészítés: Népdalaink még régebbi harcok, küzdelmek emlékeit őrzik meg számunkra. Említsünk ilyen népdalokat!
Énekeljük el „Felszántom a császár udvarát” című dalt! Kodály melyik művében szerepel ez a dal? (Háry János). A daljáték melyik részében szólal meg? Miért nem juthatott